

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**НАСКРІЗНА ПРОГРАМА:
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
(методичні рекомендації до організації та проходження практики
студентів спеціальності 053 Психологія)**

Хмельницький, 2021

Наскрізна програма: психолого-педагогічна практика (методичні рекомендації до організації та проходження практики студентів спеціальності 053 Психологія) / Руденок А.І., Комар Т.В., Афанасенко В.І. Ігумнова О.Б. Хмельницький: ХНУ, 2021.- с.30

Укладачі: Руденок А.І. канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогіки
Комар Т.В., доктор психол. наук, професор кафедри психології та педагогіки
Афанасенко В.І., доктор філос. наук, професор кафедри психології та педагогіки,
Ігумнова О.Б. канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогіки

Відповідальний за випуск: завідувач кафедри Потапчук Є. М. – д-р психол. н, проф.

ВСТУП

Основною метою практики є підготовка студентів-психологів до успішної професійної діяльності за спеціальністю «Психологія». В її основі лежить системний підхід до формування навичок професійної діяльності студентів, що включає поєднання теоретичних знань і практичних умінь. Отож, одним із критеріїв ефективності проходження практики є здатність студентів вирішувати професійні завдання та проблеми.

Практика побудована за принципом поступового поглиблення знань та умінь професійної діяльності психолога відповідно до теоретичних дисциплін, які вивчаються студентами.

Під час проходження практики студенти ознайомлюються з особливостями роботи психолога в різних закладах; набувають досвід психологічної діяльності, виробляють уміння та навички, необхідні для вирішення професійних завдань, оволодівають формами і методами діагностичної, корекційно-розвивальної, просвітницької, дослідницької і навчально-виховної роботи; рефлексують свої особистісні якості і рівень практичної підготовленості до майбутньої професійної діяльності.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти Хмельницького національного університету розроблене відповідно до Законів України «Про вищу освіту» (зі змінами) та «Про освіту», Кодексу законів про працю України, Рекомендацій про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, розроблених Державною науковою установою «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» (2013 р.), Положення про організацію освітнього процесу у Хмельницькому національному університеті (далі – Університет) та інших чинних нормативних документів. Це Положення регулює загальні питання з планування, змісту, організації, проведення і підведення підсумків усіх видів практики здобувачів вищої освіти Університету.

Практична підготовка здобувачі вищої освіти за спеціальністю «Психологія» є невід’ємною складовою освітньо-професійної / освітньо-наукової програми підготовки фахівців і спрямована на закріплення теоретичних знань, набуття й удосконалення професійно-практичної підготовки, інших компетентностей з спеціальності на різних рівнях вищої освіти, а також збору фактичного матеріалу для виконання курсових і кваліфікаційних робіт.

Метою практики є оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними технологіями, методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професійної діяльності; формування та розвиток у них уміння приймати самостійні рішення; формування здатності систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності; набуття визначених освітньою програмою компетентностей з використанням матеріально-технічної бази практики.

Види та обсяги практик, терміни їх проведення визначаються освітньою програмою підготовки фахівців і відображаються у навчальних планах і графіках навчального процесу. Зміст практики визначається її програмою.

Місцем проведення практики (базою практики) можуть бути організації, установи різних форм власності та організаційно-правових форм як в Україні, так і за її межами. Бази практики мають мати у своєму складі фахівців, що виконують роботи відповідно до профілю підготовки та освітнього рівня здобувача вищої освіти.

1.2. ВИДИ І ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Основні види практик спеціальності «Психологія» є складовою обов'язкової частини дисциплін професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня:

- ✓ Соціально-психологічна практика
- ✓ Психодіагностична практика
- ✓ Психокорекційна практика
- ✓ Переддипломна практика

Структура наскрізної програми проведення практики

Шифр компонента освітньої програми	Назва компонента освітньої програми	Кількість годин (тижнів)	Форма контролю
ОПП.20	Соціально-психологічна практика	60 годин (2 тижні)	диференційований залік 1,2 семестр
ОПП.21	Психодіагностична практика	90 годин (3 тижні)	диференційований залік 4 семестр
ОПП.22	Психокорекційна практика	90 годин (3 тижні)	диференційований залік 6 семестр
ОПП.23	Переддипломна практика	90 годин (3 тижні)	диференційований залік 7 семестр

1.3. БАЗИ ПРАКТИКИ

Практика здобувачів вищої освіти проводиться на базах практики, які забезпечують необхідні умови для виконання програми певного виду практики. Як бази практичної підготовки здобувачів вищої освіти, можуть використовуватися регіональні навчально-науково-виробничі центри з окремих спеціальностей, що створені у провідних закладах вищої освіти за умови, якщо їх матеріально-технічна база відповідає вимогам програми практики. Здобувачі вищої освіти можуть самостійно, за погодженням з кафедрою, підібрати для себе базу і запропонувати її для проходження практики.

Практика з метою отримання професійних навичок може проводитись у навчальних, навчально-виховних закладах, професійно-технічних училищах, дослідних господарствах, навчально-дослідних ділянках, а також навчально-виробничих майстернях, навчально-практичних центрах та інших об'єктах університету тощо.

З базами практики (навчальними закладами, соціальними службами та іншими установами будь-яких форм власності) університет укладає двосторонні угоди на проведення практики за встановленою формою. Тривалість дії угоди погоджується договірними сторонами.

Бази практики, мають відповідати таким вимогам:

- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою здобувачів вищої освіти певного рівня;
- можливість надання здобувачам вищої освіти на час практики робочих місць;
- надання здобувачам вищої освіти можливості зібрати матеріал для виконання курсових та дипломних проєктів (робіт) і наукових досліджень;

- надання здобувачам вищої освіти права користування бібліотекою, лабораторіями, документацією, необхідною для виконання програми практики;
- можливість подальшого працевлаштування випускників;

1.4. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Навчально-методичне керівництво і виконання наскрізної програми практики для спеціальності «Психологія» забезпечує кафедра психології та педагогіки. До керівництва практикою студентів залучаються досвідчені викладачі кафедри, представники організацій і установ, на базі яких проводиться практика. На кожен базу практик направляється та кількість студентів, яка вказана в угоді про проведення практики студентів Хмельницького національного університету. Студенти на кожній базі практик на термін проведення практики обирають бригадира.

Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення практики, є:

- розроблення положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти Університету;
- розроблення програм практик для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Психологія», рівня вищої освіти – перший бакалаврський;
- складання завдань на практику;
- підготовка необхідної документації (щоденник, направлення тощо) для проведення практики та забезпечення нею здобувачів вищої освіти;
- визначення баз практики і укладання угод на її проведення між Університетом та підприємствами (організаціями, установами);
- розподіл здобувачів вищої освіти за базами практики, призначення керівників та підготовка проєкту наказу ректора;
- проведення зі здобувачами вищої освіти інструктажу з техніки безпеки та порядку проходження практики;
- оформлення трудових відносин між Університетом і керівниками практики від баз практики у разі оплати їх праці за керівництво.

Організація настановних та підсумкових конференцій

Перед початком практики проводиться настановна конференція, на якій керівники практики повідомляють студентам інформацію про:

- 1) мету та завдання практики;
- 2) тривалість практики;
- 3) місце проходження практики;
- 4) інформацію про склад груп та їх керівників;
- 5) обов'язки студентів-практикантів;
- 6) графік консультацій;
- 7) види робіт, які повинні виконувати практиканти;
- 8) форму звітної документації;
- 9) контроль та критерії оцінювання практики.

На звітній конференції студенти звітують про проходження практики в установах і висловлюють пропозиції щодо її вдосконалення, керівники практики аналізують якість виконання студентами завдань практики та оцінюють роботу студента.

1.5. ОBOB'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Керівник практики від кафедри психології та педагогіки виконує такі завдання:

- перед початком практики контролює підготовленість закладів, на базі яких проводиться практика;
- погоджує дату та час проведення настановчої та підсумкової конференцій з розкладом навчальних занять;
- у тісному контакті з керівником практики від базової установи забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- проводить індивідуальні та групові консультації;
- узгоджує з керівником практики від підприємства (організації, установи) індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- контролює своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до бази практики;
- здійснює контроль за виконанням програми і строками проведення практики;
- забезпечує здобувачів вищої освіти необхідною документацією щодо проходження практики, зокрема: направленням на практику, програмою, щоденником, рекомендаціями щодо оформлення звітної документації тощо;
- інформує здобувачів вищої освіти про порядок захисту звітів з практики;
- бере участь у роботі комісії, призначеної завідувачем кафедри, із захисту здобувачами вищої освіти звітів про практику і здає їх на кафедру, після чого вони передаються в архів університету.

Обов'язки керівника від бази практики:

- ознайомлює студентів-практикантів з базою практики;
- створює умови для безпосереднього і якісного виконання студентами програми практики;
- здійснює методичне керівництво і надає допомогу студентам в одержанні необхідних матеріалів як для виконання програми практики, так і для підготовки курсової чи дипломної роботи;
- проводить індивідуальні та групові консультації;
- організовує проходження здобувачами вищої освіти інструктажу з техніки безпеки і охорони праці;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку;
- створює необхідні умови для ознайомлення здобувачів вищої освіти з новою технікою, новітніми технологіями, сучасних методів своєї діяльності;
- надає здобувачам вищої освіти можливість користування наявною літературою, технічною та іншою документацією, сприяє збору необхідних даних для виконання програми практики;
- готує відгук та оцінює роботу здобувачів вищої освіти.

Здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія» при проходженні практики зобов'язаний:

- прийняти участь у настановній конференції, на якій одержує від керівника практики направлення, методичні матеріали та консультації з оформлення усіх документів;
- своєчасно прибути на базу практики. Перебувати на базі практики відведену кількість годин;
- вивчити і суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку бази практики; виконувати розпорядження адміністрації бази практики та керівників практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, що передбачені програмою практики і рекомендаціями керівників, сумлінно виконувати програму практики,

намагатись розширити свої знання та навички, виконувати завдання і доручення керівника від базової установи;

- дотримуватися норм поведінки та положень Кодексу психологів;
- у тижневий термін після закінчення практики оформити звітну документацію та скласти залік.

1.6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Після закінчення терміну практики здобувач вищої освіти звітує про виконання її програми та індивідуального завдання.

Форма звіту з практики визначається її програмою. *Письмовий* звіт, що містить відомості про виконання усіх розділів програми та індивідуального завдання, разом з іншими документами подається керівникові практики від кафедри.

Здобувач вищої освіти на підсумковій конференції захищає звіт про практику перед комісією, що призначається завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівник практики від кафедри, інші викладачі кафедри та (за можливості) керівник від бази практики.

Здобувачі вищої освіти захищають звіт про практику на кафедрі університету не пізніше *одного тижня* після її завершення.

Якщо програма практики не виконана здобувачем вищої освіти з поважної причини, то деканат встановлює йому індивідуальний графік її проходження.

Здобувачу вищої освіти, який на підсумковому заліку отримав негативну оцінку або не виконав програму практики без поважних причин, надається можливість повторного її проходження у наступному навчальному році із внесенням змін до його індивідуального навчального плану.

Результат заліку з практики заноситься до заліково-екзаменаційної відомості і до індивідуального навчального плану студента (залікової книжки) за двома шкалами оцінювання – інституційною та ЄКТС за підписом членів комісії.

2. ВИДИ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Соціально-психологічна практика

Соціально-психологічна практика є складовою обов'язкової частини дисциплін професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня за спеціальністю 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Пререквізити – вихідна.

Кореквізити – Основи тренінгової роботи та коучингу. Психологія емоцій з тренінгом емоційної стійкості. Соціальна психологія з тренінгом комунікативності. Організаційна психологія. Тренінг професійної успішності психолога.

Відповідно до Стандарту вищої освіти із зазначеної спеціальності та освітньої програми практика забезпечує такі компетентності та програмні результати:

компетентності: Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Навички міжособистісної взаємодії. Здатність працювати в команді. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. Здатність дотримуватися норм професійної етики. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

програмні результати навчання: Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що

мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати

лідерські якості. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Мета – оволодіння майбутніми психологами уміннями адаптації до освітнього процесу та входження до професії; вироблення професійно-орієнтованих навичок міжособистісної взаємодії, вміння працювати в команді; формування образу майбутнього фахівця, використовуючи загальні теоретико-методичні та етичні принципи професії психолога.

Предмет практики: організація та проведення соціально-психологічної практики.

Завдання – діагностично визначити індивідуальний зміст творчого потенціалу особистості як цілісного динамічного ресурсу потреб, здібностей, властивостей та можливостей їх здійснення; апробувати та засвоїти досвід пізнання та розвитку творчого потенціалу особистості; усвідомити психологічний зміст та функції саморегуляції та самоорганізації творчого потенціалу особистості; виявити та експлікувати функції психологічних захистів у формуванні стратегії розвитку та здійснення особистості; практично засвоїти покрокову модель розвитку творчого потенціалу особистості як альтернативний варіант перманентного пізнання, розвитку особистості упродовж життя.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті завдань практики; пропонувати власні способи вирішення задач і проблем у соціально-психологічному процесі; приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання. Взаємодіяти; вступати у комунікацію; бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності; ефективно виконувати різні ролі у команді; відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку; знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

1. Програма практики

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Форми і методи організації діяльності</i>	<i>Форма звіту</i>
<i>1 семестр</i>			
1.	Настановна конференція	Відвідування настановної конференції, бесіда з керівником практики, оформлення щоденника практики; ознайомлення з метою, основними завданнями практики, програмою та методичними рекомендаціями щодо її організації та проходження; опрацювання психолого-педагогічної, методичної літератури з проблематики практики.	Заповнення організаційної документації
2.	Проведення індивідуальної та групової роботи	Практикум розвитку толерантності особистості (завдання 1 блоку)	Опис у щоденнику самоаналізу розвитку рефлексивних навичок щодо проявів толерантності
3.	Проведення індивідуальної та групової роботи	Практикум з розвитку здатності до безконфліктного педагогічного спілкування: рольова гра зі спонтанно визначеним сюжетом (завдання 2 блоку)	Набір тренінгових вправ, технік з розвитку здатності до безконфліктного педагогічного спілкування; розробка 1 тренінгового заняття.
4.	Проведення індивідуальної та групової роботи	Практикум керування стресом в професійній педагогічній діяльності: основні методи емоційно-вольової саморегуляції (завдання 3 блоку)	Результати та протоколи експериментальних досліджень за тестом життєстійкості

			Сальваторе Мадді, опрацювання результатів дослідження, інтерпретація
5.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Тренінг часової компетентності як інтегральної характеристики часової транспективи особистості (завдання 4 блоку)	Моделювання вправ на розвиток часової транспективи особистості: набір 5-10; розробка 1 тренінгового заняття.
6.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Практикум психологічних основ партнерської взаємодії (завдання 5 блоку)	Результати та протоколи експериментальних досліджень на партнерство та довіру, опрацювання результатів дослідження, інтерпретація
9.	Складання звіту	Оформлення звітної документації за результатами практики; підготовка до захисту практики	Звіт про виконання програми практики; щоденник самоанізу
10.	Підведення підсумків практики	Подання звітної документації про результати проходження практики керівнику практики	Участь у звітній конференції; захист практики

2 семестр

1.	Настановна конференція	Відвідування настановної конференції, бесіда з керівником практики, оформлення щоденника практики; ознайомлення з метою, основними завданнями практики, програмою та методичними рекомендації щодо її організації та проходження; опрацювання психолого-педагогічної, методичної літератури з проблематики практики.	Заповнення організаційної документації
2.	Проведення індивідуальної та групової роботи	Практикум розвитку толерантності особистості (завдання 1 блоку)	Опис у щоденнику самоаналізу розвитку рефлексивних навичок; опис власного стилю толерантної поведінки
3.	Проведення індивідуальної та групової роботи	Практикум з розвитку здатності до безконфліктного педагогічного спілкування: рольова гра зі спонтанно визначеним сюжетом (завдання 2 блоку)	Заповнення таблиці: «Ситуація конфлікту - вибір стратегії – джерело розв'язання - рефлексія» (5-10 ситуацій)
4.	Проведення індивідуальної та групової роботи	Практикум керування стресом в професійній педагогічній діяльності: основні методи емоційно-вольової саморегуляції (завдання 3 блоку)	Розробка тренгу розвитку саморегуляції
5.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Тренінг часової компетентності як інтегральної характеристики часової транспективи особистості (завдання 4 блоку)	Розробка 1 тренінгового заняття з тайм-менеджменту.
6.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Практикум психологічних основ партнерської взаємодії (завдання 5 блоку)	Набір моделюючих вправ на формування екзистенціалів особистості (5-10 вправ)
9.	Складання звіту	Оформлення звітної документації за результатами практики; підготовка до захисту практики	Звіт про виконання програми практики
10.	Підведення підсумків практики	Подання звітної документації про результати проходження практики керівнику практики	Участь у звітній конференції; захист практики

2. Орієнтовний перелік завдань

1 СЕМЕСТР

1 БЛОК ПРАКТИКУМ РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

- Визначення основних закономірностей феноменів інтолерантності та мікроагресії у спілкуванні з учасниками освітнього процесу.
- Організація безпечної міжособистісної взаємодії.
- Володіння знаннями конструктивних способів взаємодії.
- Саморегуляція та надання психологічного супроводу в умовах інтолерантності.

2 БЛОК ПРАКТИКУМ З РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО БЕЗКОНФЛІКТНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ: РОЛЬОВА ГРА ЗІ СПОНТАННО ВИЗНАЧЕНИМ СЮЖЕТОМ

- Рольова гра як тренінгова методика. Структуровані рольові ситуації.
- Сюжетний репертуар рольової гри: «Конфлікт між викладачем та студентом», «Конфлікт на нараді», «Конфлікт педагога з керівництвом» тощо.
- Розігрування рольових ситуацій в умовах штучно створених труднощів.

3 Діагностичні та корекційні можливості рольової гри. БЛОК ПРАКТИКУМ КЕРУВАННЯ СТРЕСОМ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСНОВНІ МЕТОДИ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

- Шкала психологічного стресу PSM-25.
- Тест самооцінки стресостійкості (С.Коухена, Г.Вілліансона).
- Чарівна країна почуттів (Т.Грабенко, Т.Зінкевич-Євстігнеєва, Д.Фролов).
- Риси емоційного інтелекту (К.В. Ретрідес).
- Дихальна гімнастика, нервово-м'язова релаксація, медитація, аутотренінг, метод самонавіювання.
- Вправи для саморегуляції Л.Персіваля, Г.Д.Горбунова, Р.Деметера, В.Маришука, О.Чернікової.

4 БЛОК ТРЕНІНГ ЧАСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ІНТЕГРАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЧАСОВОЇ ТРАНСПЕКТИВИ ОСОБИСТОСТІ

- Робота в групах: «Психіка і час: темперамент, задоволеність життям, темп дій»;
- «Технологія тайм-менеджменту»; «Часове сприйняття»; «Час і самоорганізація»; «Часова компетентність в структурі комунікативної компетентності».
- Вправи «Психологічний час», «Час і саморегуляція». Техніка інкаунтер.
- Діагностика «Час і продуктивність роботи». Самодіагностика «Часовий ресурс».
- Дискусія «Хронофаги: макрофаги, мікрофаги».

5 БЛОК ПРАКТИКУМ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

- Визначення основних параметрів та особливостей закономірностей різних стилів та форм міжособистісної взаємодії у освітньому процесі.
- Організація безпечної та конструктивної міжособистісної взаємодії.
- Конструктивна трансформація суперечливих взаємин та конфліктних ситуацій;
- Відпрацювання навичок адекватних і конструктивних способів взаємодії.
- Саморегуляція емоційного стану та власної поведінки у освітній взаємодії.

2 СЕМЕСТР

1 БЛОК ПРАКТИКУМ «ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ»

- Діагностика проявів толерантності-інтолерантності, мікроагресії за особливостями комунікації.
- Відпрацювання навичок саморегуляції комунікативної діяльності.
- Усвідомлення особистої відповідальності за перебіг міжособистісної взаємодії.

2 БЛОК ТРЕНІНГ З ПРАВИЛ ТА ТЕХНІК БЕЗКОНФЛІКТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

- Відпрацювання навичок міжособистісної комунікації, особливості вербальної і

невербальної комунікації.

➤ Визначення комунікативні бар'єри та оцінювання рівня сформованості єдиного комунікативного простору.

➤ Дослідження впливу на відвертість як фактор ефективної комунікації.

➤ Відпрацювання навичок активного слухання партнера, технік вирівнювання напруги у педагогічному спілкуванні.

➤ Техніка Франкліна у забезпеченні безконфліктної комунікації у педагогічному процесі.

3 БЛОК ПРАКТИКУМ «ПСИХОСОМАТИКА ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СТРЕСОВИМ ЕМОЦІЙНИМ СТАНОМ ТА ЗДОРОВ'ЯМ ЛЮДИНИ»

➤ Розкриття понять «стрес», «психосоматика», «ефект переносу», «ефект скрученої пружини».

➤ Ознайомлення з наслідками стримування негативних емоцій; наслідками витіснених негативних емоцій за даними психологів Л.Хей, В.Сінельнікова, Л.Бурбо, С.Лазарева, С.І.Лосева.

➤ Відпрацювання навичок конструктивних (екологічних) способів вираження емоцій.

➤ Практичні вправлення у розвитку антистресового мислення та вміння керувати власним психоемоційним станом.

4 БЛОК ТРЕНІНГ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ — ДЖЕРЕЛО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГА

➤ Діагностика власних часових ресурсів. Удосконалення навичок саморегуляції в часовому просторі.

➤ Корекція індивідуальних особистісних утворень, що спонукають до неефективних затрат часу (феномен прокрастинації).

➤ Дискусія “Прокрастинація - “хвороба” сучасності”.

➤ Групова вправа “Стратегії планування”.

➤ Обмін досвідом “Конструктивна діяльність у змінних освітніх умовах”.

➤ Психодрама “Мій час як безцінний ресурс”.

➤ Створення терапевтичної мандали.

5 БЛОК ПРАКТИКУМ МОДЕЛЮВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

➤ Визначення орієнтації на продуктивні, вільні, відповідальні гідні взаємини у освітньому процесі.

➤ Розвиток навичок емоційної саморегуляції та відповідальної діяльності у процесі педагогічного спілкування.

➤ Імплементация рефлексивного дискурсу як основи для становлення та регуляції партнерської взаємодії

3. Вимоги до звіту про практику

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми. Документація практики подається здобувачами вищої освіти на кафедру психології та педагогіки для перевірки упродовж трьох днів після закінчення практики.

У звітній документації студента-практиканта мають бути:

1. Щоденник практики.

2. Письмовий звіт про проходження соціально-психологічної практики.

3. Результати виконаних завдань (самоаналіз розвитку рефлексивних навичок щодо проявів толерантності; набір тренінгових вправ, технік розвитку здатності до безконфліктного педагогічного спілкування; розробка тренінгового заняття; результати та протоколи експериментальних досліджень).

2.2. Психодіагностична практика

Психодіагностична практика є складовою обов'язкової частини дисциплін професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня за спеціальністю 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Пререквізити – Основи тренінгової роботи та коучингу. Основи психолого-педагогічних досліджень. Психодіагностика.

Кореквізити – Основи психологічної корекції. Психокорекційна практика. Переддипломна практика. Кваліфікаційна дипломна робота. Відповідно до Стандарту вищої освіти із зазначеної спеціальності та освітньої програми дисципліна має забезпечити:

компетентності: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Програмні результати навчання: Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань. Обирати та

застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Мета – оволодіння майбутніми психологами уміннями застосовувати на практиці психодіагностичні методики, використовуючи загальні теоретико-методологічні принципи психодіагностики.

Предмет практики: організація та проведення діагностичної практики.

Завдання – ознайомити студентів з напрямками та особливостями роботи практичного психолога в освітніх закладах та змістом нормативних документів, які регламентують діяльність психологічної служби закладу; ознайомити студентів з особливостями організації та проведення психодіагностичного обстеження; ознайомити майбутніх фахівців з методами, методиками діагностичної роботи практичного психолога; навчити використовувати психодіагностичний інструментарій; сприяти особистісному та професійному зростанню студентів.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: уміло здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, підбирати комплекс діагностичних методів для виявлення пізнавальних і особистісних характеристик людини; проводити індивідуальне та групове психодіагностичне обстеження; використовувати методи статистичної обробки даних; інтерпретувати діагностичні результати, робити висновки та прогнози щодо психологічного діагнозу; формулювати та оформляти психологічне заключення.

1. Програма практики

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Форми і методи організації діяльності</i>	<i>Форма звіту</i>
1.	Настановна конференція	Відвідування настановної конференції, бесіда з керівником практики, оформлення щоденника практики; ознайомлення з метою, основними завданнями практики, програмою та методичними рекомендації щодо її організації та проходження; опрацювання психолого-педагогічної, методичної літератури з проблематики практики.	Заповнення організаційної документації
2.	Адаптація здобувача вищої освіти	Знайомство з місцем практики, керівництвом та адміністрацією закладу. Загальне знайомство зі структурою і функціонуванням бази практики. Бесіда з керівником практики, визначення психологічної проблеми бази практики. Ознайомлення з документацією психолога. Вивчення вимог до ведення і зберігання документації психолога.	Опис у щоденнику структури та режиму роботи закладу; запис загальної інформації про закріпленій клас (список учнів, розклад занять, опис особливостей класу тощо)

		Узгодження і затвердження графіка роботи практиканта в закладі. Планування заходів, в яких буде здійснюватися виконання завдань практики.	
3.	Проведення індивідуальної та групової діагностики	Початкова школа: дослідження пізнавальної сфери; дослідження особистісної сфери; дослідження міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату (методики на вибір з кожного блоку).	Результати та протоколи експериментальних досліджень, опрацювання результатів дослідження
4.	Проведення індивідуальної та групової діагностики	Основна школа: дослідження пізнавальної сфери; дослідження рівня інтелектуального розвитку; дослідження особистісної сфери; дослідження міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату (методики на вибір з кожного блоку)	Результати та протоколи експериментальних досліджень, опрацювання результатів дослідження
5.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Старша школа: дослідження міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату; дослідження професійних здібностей, схильностей учнів (методики на вибір з кожного блоку).	Результати та протоколи експериментальних досліджень, опрацювання результатів дослідження
6.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Діагностичні мінімуми для роботи з педагогічним колективом.	Психолого-педагогічний аналіз одного з уроків
7.	Відвідування та аналіз уроку	Відвідування одного уроку; здійснення психолого-педагогічного аналізу уроку	Психолого-педагогічний аналіз уроку
8.	Відвідування позакласного виховного заходу та здійснення психологічного аналізу позакласного виховного заходу	Відвідування одного просвітницько-виховного заходу; аналіз його ефективності; визначення шляхів вдосконалення роботи класного керівника та шкільного психолога для згуртування учнівського колективу	Аналіз ефективності одного з просвітницько-виховних заходів; рекомендації щодо вдосконалення роботи класного керівника та шкільного психолога для згуртування учнівського колективу
9.	Складання звіту	Оформлення звітної документації за результатами практики; підготовка до захисту практики	Звіт про виконання програми практики
10.	Підведення підсумків практики	Подання звітної документації про результати проходження практики керівнику практики	Участь у звітній конференції; захист практики

2. Орієнтовний перелік методик

(керівник від бази практики має право вносити зміни відповідно до плану своєї роботи)

ПОЧАТКОВА ШКОЛА:

1 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ

Експериментальна методика з визначення відчуття до кольорових контрастів

Методика визначення типологічних особливостей сприймання (автор Л. Венгер)

Методика вивчення концентрації і стійкості уваги П'єрона – Рузера

Тест короткочасної зорової пам'яті (автори Д.Векслер, Т. Череднікова)

Методика виявлення суттєвих ознак поняття

Методика дослідження основних властивостей уяви учня (складності, гнучкості, оригінальності)

Шкала тестів розумового розвитку А.Біне – Т.Сімона (варіант Л.Термена)

2 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ СФЕРИ

Методика вивчення самооцінки особистості Дембо-Рубінштейн

Визначення мотивації до навчання в школі (автор О. Ануфрієв, С.Костроміна)

3 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

Визначення міжособистісних стосунків Р. Жіля Методика «Вибір у дії»

ОСНОВНА ШКОЛА

1 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ

Методика «Коректурні проби» (автори Б. Бурдон, В. Анфімов)

Методика «Піктограма» (автор О.Лурія)

Методика дослідження спільних рис. Вербальний тест (субтест із тесту структури інтелекту Р. Амтхауера)

Методика дослідження стилю навчання й мислення

2 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Культурно-незалежний тест інтелекту Р. Кеттелла

Методика дослідження інтелекту Д.Векслера

Опитувальник особистісної схильності до творчості за Г.Девісом (у редакції Б. Пашнева)

3 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ СФЕРИ

Дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) (автори Є. Бажин, Є. Голинкін, А. Еткінд)

Методика «Шкала тривожності» Дж.Тейлора

Опитувальник для ідентифікації типів акцентуацій характеру у підлітків А. Лічко — К. Леонгарда (модифікація С.Подмазіна)

Методика Дослідження переважних мотивів у поведінці підлітків

4 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

Методика «Кінетичний малюнок сім'ї»

Анкета-опитувальник соціально-психологічного дослідження підлітків і старших школярів (автори В. Дмитріїв, В.

Худик

СТАРША ШКОЛА

1 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

Методика діагностики перешкод у встановленні емоційних контактів» (автор В. Бойко)

Соціометрія (автор Дж. Морено)

2 БЛОК ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ, СХИЛЬНОСТЕЙ УЧНІВ

Методика «Карта інтересів»

Методика для виявлення професійних нахилів особистості Л.Йовайши
Опитувальник «Професійні переваги»

ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ

1 БЛОК ДІАГНОСТИЧНІ МІНІМУМИ ДЛЯ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ.

Діагностика рівня емоційного вигорання (В.В.Бойко);

Діагностика рівня емпатійних здібностей (В.В.Бойко);

Мотивація професійної діяльності (методика К.Замфір в модифікації А.Реана)

3. Вимоги до звіту про практику

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми. Документація практики подається здобувачами вищої освіти на кафедру психології та педагогіки для перевірки упродовж трьох днів після закінчення практики.

У звітній документації студента-практиканта мають бути:

4. Щоденник практики.

5. Письмовий звіт про проходження психодіагностичної практики.

6. Результати та протоколи дослідження з кожної методики, оформленого відповідно до існуючих вимог, з включенням психологічного висновку та практичних рекомендацій:

7. Аналіз одного просвітницько-виховного заходу (додаток Б).

8. Психолого-педагогічний аналіз уроку (додаток В).

У додатки виносяться:

- зразки матеріалів діагностичного обстеження особистості;

2.3. Психокорекційна практика

Психокорекційна практика є складовою обов'язкової частини дисциплін професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня за спеціальністю 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Пререковізиту – Основи психолого-педагогічних досліджень. Інформаційно-комунікаційні технології. Психодіагностика. Основи психологічної корекції. Робота психолога з дітьми різного віку. Психодіагностична практика.

Кореквізиту – Переддипломна практика. Кваліфікаційна дипломна робота.

Відповідно до Стандарту вищої освіти із зазначеної спеціальності та освітньої програми дисципліна має забезпечити:

компетентності: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Програмні результати навчання: Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

Мета – апробація на практиці набутих знань та умінь у галузі психологічної діагностики та психокорекції, використання в професійній діяльності методів і засобів психорозвивальної роботи.

Предмет практики: організація та проведення психокорекційної практики в закладах освіти.

Завдання – ознайомити студентів з напрямками та особливостями роботи практичного психолога в освітніх закладах та змістом нормативних документів, які регламентують діяльність психологічної служби закладу; ознайомити студентів з особливостями організації та проведення психодіагностичного обстеження в закладах освіти; формування навичок визначення дійсної мети та завдань психокорекції (формулювання психологічного діагнозу та прогнозу розвитку особистості за умов корекції й відсутності такої); набуття умінь розробки психокорекційних програм (визначення змісту, етапів психокорекційних дій, їх планування та організації); практичне оволодіння деякими прийомами, психотехніками та методами корекційно-розвивальної роботи в кожному конкретному випадку в різних вікових групах.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: уміло здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, підбирати комплекс діагностичних методів для виявлення пізнавальних і особистісних характеристик людини; проводити індивідуальне та групове психодіагностичне обстеження; використовувати методи статистичної обробки даних; інтерпретувати діагностичні результати, робити висновки та прогнози щодо психологічного діагнозу; формулювати та оформляти психологічне заключення.

1. Програма практики

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Форми і методи організації діяльності</i>	<i>Форма звіту</i>
1.	Настановна конференція	Відвідування настановної конференції, бесіда з керівником практики, оформлення щоденника практики; ознайомлення з метою, основними завданнями практики, програмою та методичними рекомендації щодо її організації та проходження; опрацювання психолого-педагогічної, методичної літератури з проблематики практики.	Заповнення організаційної документації
2.	Адаптація здобувача вищої освіти	Знайомство з місцем практики, керівництвом та адміністрацією закладу. Загальне знайомство зі структурою і функціонуванням бази практики. Бесіда з керівником практики, визначення психологічної проблеми бази практики. Ознайомлення з документацією психолога. Вивчення вимог до ведення і зберігання документації психолога. Узгодження і затвердження графіка роботи практиканта в закладі. Планування заходів, в яких буде здійснюватися виконання завдань практики.	Опис у щоденнику структури та режиму роботи закладу; запис загальної інформації про закріплений клас (список учнів, розклад занять, опис особливостей класу тощо)
3.	Проведення індивідуальної діагностики	Визначення готовності дітей до шкільного навчання (перелік методик узгоджується з керівниками практики)	Результати та протоколи експериментальних досліджень, опрацювання результатів дослідження
4.	Проведення групової діагностики	Проведення методики «Соціометрія»	Результати та протоколи експериментальних досліджень, опрацювання результатів дослідження
5.	Проведення індивідуальної роботи	Розробка та проведення корекційно-розвиваючої програми з метою підвищення рівня готовності до школи	Програма та зміст корекційно-розвиваючих занять
6.	Проведення групової роботи.	Розробити та провести групове заняття в одній із груп дошкільного навчального закладу за планом роботи психолога закладу	Програма та зміст групового заняття
7.	Вивчення	Спостереження за проведенням	Запис у щоденнику

	діяльності психолога	діагностичної, консультативної, психокорекційної, просвітницької роботи психолога закладу. Допомога у підготовці матеріалів для проведення психологом тематичних бесід, круглих столів, наукових семінарів, лекцій. допомога психологу у проведенні просвітницької роботи	інформації про особливості роботи психолога у закладі; зміст плану за видами діяльності психолога
8.	Здійснення самостійної практичної діяльності	Розробити і провести захід згідно програми роботи психолога з батьками (підготовка матеріалів до батьківських зборів, батьківських семінарів, конференцій за актуальними проблемами віку та взаємин батьків із дітьми) або з членами педколективу з метою психологічної підтримки вихователя, попередження психологічного перевантаження, розвитку професійної та особистісної самосвідомості	План-конспект проведеного заходу
9.	Складання звіту	Оформлення звітної документації за результатами практики; підготовка до захисту практики	Звіт про виконання програми практики
10.	Підведення підсумків практики	Подання звітної документації про результати проходження практики керівнику практики	Участь у звітній конференції; захист практики

2. Вимоги до звіту про практику

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми. Документація практики подається здобувачами вищої освіти на кафедру психології та педагогіки для перевірки упродовж трьох днів після закінчення практики.

У звітній документації студента-практиканта мають бути:

1. Щоденник практики.
2. Письмовий звіт про проходження психодіагностичної практики.
3. Результати та протоколи дослідження з кожної методики, оформленого відповідно до існуючих вимог, з включенням психологічного висновку та практичних рекомендацій:

4. Програма та зміст корекційно-розвиваючих занять.

5. План-конспект проведеного заходу

У додатки виносяться:

- зразки матеріалів діагностичного обстеження особистості;
- наочний матеріал, який використовується в корекційно-розвивальній роботі

2.4. Переддипломна практика

Переддипломна практика є складовою обов'язкової частини дисциплін професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня за спеціальністю 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Пререквізити – Основи психолого-педагогічних досліджень. Інформаційно-комунікаційні технології. Психодіагностика. Психологія сексуальності. Психологія особистості. Робота психолога з сім'єю. Основи психологічної корекції. Робота психолога з дітьми різного віку. Організаційна психологія. Основи психотерапії. Основи спеціальної психології з практикумом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Психосоматика. Психологічна реабілітаційна робота. Тренінг професійної успішності. Кризова психологія та віктимологія. Психодіагностична практика. Психокорекційна практика.

Кореквізити – Кваліфікаційна дипломна робота.

Відповідно до Стандарту вищої освіти із зазначеної спеціальності та освітньої програми дисципліна має забезпечити:

компетентності: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Програмні результати навчання: Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Мета – закріплення та поглиблення теоретичних знань, формування у майбутніх практичних психологів професійних умінь і навичок та професійно значущих якостей особистості, та на їх основі оволодіння видами професійної діяльності на рівні, який відповідає кваліфікації «бакалавр».

Завдання – закріплення і практичне використання теоретичних знань з фахових дисциплін; формування професійної ідентифікації майбутніх психологів, їх професійної самосвідомості; формування вмінь і навичок для реалізації психодіагностичної, профілактичної, розвивальної та психокорекційної діяльності психолога; формування та закріплення вмінь складати програму дій на основі самостійно сформульованих гіпотез; вивчення технології проведення дослідження. Відповідно до специфіки бази практики та

теми кваліфікаційної дипломної роботи, практикантам пропонуються різні види та завдання професійної діяльності, види умінь та рівні їх сформованості.

Результати навчання. після проходження переддипломної практики студент повинен знати: структуру програми психологічного дослідження; етапи проведення психодіагностичного дослідження; володіти такими вміннями: визначати психологічну проблему в умовах конкретної ситуації, розробляти шляхи подолання проблеми через постановку низки завдань; – поєднувати теоретичний аналіз проблем з їх оптимальним вирішенням; методично правильно проводити експериментальне дослідження, інтерпретувати результати психодіагностики, виявляти властивості особистості і можливості її продуктивної діяльності; забезпечувати розвиток і корекцію діяльності особистості чи колективу; організувати й здійснювати соціально-психологічну роботу і профілактику роботи, психологічну реабілітацію людини, консультативну діяльність.

1. Програма практики

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Форми і методи організації діяльності</i>	<i>Форма звіту</i>
1.	Настановна конференція	Відвідування настановної конференції, бесіда з керівником практики, оформлення щоденника практики; ознайомлення з метою, основними завданнями практики, програмою та методичними рекомендації щодо її організації та проходження; опрацювання психолого-педагогічної, методичної літератури з проблематики практики.	Заповнення організаційної документації
2.	Адаптація здобувача вищої освіти	Знайомство з місцем практики, керівництвом та адміністрацією закладу. Загальне знайомство зі структурою і функціонуванням бази практики. Ознайомлення з документацією психолога. Вивчення вимог до ведення і зберігання документації психолога. Узгодження і затвердження графіка роботи практиканта в закладі. Планування заходів, в яких буде здійснюватися виконання завдань практики.	Опис у щоденнику структури та режиму роботи закладу; запис загальної інформації про закріпленій клас (список учнів, розклад занять, опис особливостей класу тощо)
3.	Складання програми психологічного дослідження	Визначення мети, предмету, об'єкту, завдань та гіпотез емпіричного дослідження. Складання психодіагностичної програми. Підбір, кількісний та демографічний опис вибірки для проведення експериментального дослідження. Підбір та обґрунтування психологічного інструментарію для психодіагностичного дослідження	Опис у щоденнику та у звіті категоріального апарату дослідження, психодіагностична програма. Обґрунтування доцільності обраних діагностичних методик

4.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Проведення експериментального дослідження.	Результати та протоколи експериментальних досліджень, опрацювання результатів дослідження
5.	Проведення індивідуальної та групової роботи.	Організація й здійснення соціально-психологічної роботи і профілактичної роботи, психологічної реабілітації людини, консультативної діяльності.	План-конспект просвітницько-виховних заходів або програма психологічної реабілітації чи консультативної діяльності.
6.	Складання звіту	Оформлення звітної документації за результатами практики; підготовка до захисту практики.	Звіт про виконання програми практики
7.	Підведення підсумків практики	Подання звітної документації про результати проходження практики керівнику практики.	Участь у звітній конференції; захист практики

2. Зміст роботи студента-практиканта

Переддипломну практику студенти проходять на підприємствах, у навчальних закладах всіх рівнів, у центрах психологічної допомоги, у психодіагностичних центрах, центрах психологічної реабілітації, психіатричних лікарнях, центрах зайнятості, центрах профорієнтації, комерційних організаціях та інших установах, де є психологічна служба або кабінет психолога тощо. Студенти можуть пропонувати інші місця проходження практики – служба соціальної допомоги населенню (психолого-медико-соціальні центри, інтернати, притулки для дітей і підлітків, які потребують психолого-педагогічної та медико-соціальної допомоги).

Переддипломна практика в закладах середньої рсвіті

Відповідно до напрямків та видів професійної діяльності шкільного психолога студенту-практиканту пропонуються такі види робіт:

1. Підготувати і провести бесіду з батьками (на батьківських зборах у класі, на батьківських семінарах) з метою пропаганди психологічних знань. Темі бесід визначаються у відповідності з планом роботи шкільного психолога. Для прикладу теми можуть бути такими:

- ✓ «Психологія сім'ї та сімейних стосунків»;
- ✓ «Психологічні проблеми спілкування в системі «батьки—діти»;
- ✓ «Психічний розвиток та формування особистості дитини в молодшому шкільному віці» та ін.

В межах курсів «Валеологія» та «Основи безпеки життєдіяльності» підготувати і провести бесіду з учнями щодо профілактики відхилень в особистісному розвитку. Тематика бесід також визначається у відповідності з планом роботи шкільного психолога та календарним планом роботи вчителя - предметника.

Орієнтовний перелік тем:

1. «Профілактика шкідливих звичок, СНІДу, венеричних захворювань»;
2. «Гігієна розумової праці»;
3. «Особливості формування позитивної «Я»-концепції у підлітковому віці»;
4. «Педагогічний конфлікт у підлітковому віці та шляхи його подолання» та ін.

3. Організувати, провести, проаналізувати дані діагностичних досліджень та написати:
  - а) психолого-педагогічну характеристику учня;
  - б) психолого-педагогічну характеристику класного колективу;
  - 3) психологічний аналіз уроку.
4. Розробити консультативну програму роботи з одним клієнтом (учнями, вчителями, батьками) та провести 5 консультацій за запитом клієнта.
5. Розробити комплекс корекційних занять та провести:
  - ✓ п'ять групових корекційних занять для вікової групи 14—16 років з корекції комунікативних вмінь з елементами соціально-психологічного тренінгу;
  - ✓ п'ять індивідуальних або групових корекційних занять для вікової групи 6—7 років з корекції пізнавальної або особистісної сфери з елементами казкотерапії, арттерапії.

Переддипломна практика в системі соціальних служб для молоді

Теоретична підготовка майбутніх практичних психологів передбачає вивчення психологічних та соціально-педагогічних дисциплін у поєднанні з практичною діяльністю студентів. Однією з важливих форм організації практичної діяльності є проходження переддипломної практики в закладах соціальних служб для молоді та спеціалізованих закладах, які займаються соціальною роботою.

Метою роботи психолога в центрах ССМ є реалізація комплексу заходів з профілактики психологічних проблем у молодіжному середовищі, з гармонізації сімейних стосунків та підтримки адаптивного рівня психічного здоров'я, а також психокорекційна робота з різними віковими категоріями дітей та молоддю, навчання навичкам ділового спілкування, саморегуляції, різноманітним методам зняття емоційного напруження і, таким чином, надання допомоги в соціальній адаптації.

Основні види роботи психолога в системі ССМ:

- ✓ Психологічна просвіта: розповсюдження та пропаганда психологічних знань, надання клієнтам довідок та інформації щодо психологічних послуг, психологічної літератури тощо
- ✓ Психопрофілактика: діяльність, спрямована на виявлення та усунення негативних факторів, виявлення та використання позитивних факторів для розвитку особистості, визначення оптимальних умов для збереження психічного здоров'я.
- ✓ Психодіагностика: дослідження темпераменту та рис характеру людини (визначення психотипу) і, таким чином, виявлення схильності до депресивних або кризових станів, підвищення сприйнятливості до стресогенних факторів; визначення схильності до різних типів поведінки (в т.ч. девіантної); діагностика психологічної атмосфери в сім'ї; діагностика психоемоційного стану та можливих причин виникнення негативних станів; виявлення рівня суб'єктивного контролю, ціннісних орієнтацій; профтестування (схильність до тієї чи іншої професії).
- ✓ Психокорекція: діяльність, яка спрямована на внесення змін в протікання психічних функцій та, розвиток особистості. Корекція психічних функцій здійснюється у напрямку подолання чи послаблення вад, порушень в діяльності цих функцій. Корекція розвитку особистості слугує відродженню та розвиткові особистісних якостей людини, сприяє особистісному росту.
- ✓ Психореабілітація: діяльність, спрямована на відновлення, корекцію чи компенсацію порушених психічних функцій і станів хворих та інвалідів, а також осіб, які перенесли захворювання, отримали психотравму. Діяльність служби щодо реалізації психологічної підтримки клієнтів здійснюється засобами психологічної діагностики, консультування, психотерапії та ін.

Відповідно до перелічених видів роботи діяльність психологічної служби в системі соціальних служб реалізується за наступними напрямками:

- ✓ соціально-психологічна допомога сім'ї;

- ✓ "телефон довіри";
- ✓ соціалізація молодих людей з особливими потребами;
- ✓ профілактика алкоголізації та негативних явищ у молодіжному середовищі.

3. Вимоги до звіту про практику

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми. Документація практики подається здобувачами вищої освіти на кафедру психології та педагогіки для перевірки упродовж трьох днів після закінчення практики.

У звітній документації студента-практиканта мають бути:

1. Щоденник практики.
2. Письмовий звіт про проходження психодіагностичної практики.
3. Результати та протоколи дослідження з кожної методики, оформленого відповідно до існуючих вимог, з включенням психологічного висновку та практичних рекомендацій:
4. План-конспект просвітницько-виховних заходів або програма психологічної реабілітації чи консультативної діяльності.

У додатки виносяться:

- зразки матеріалів діагностичного обстеження особистості;
- наочний матеріал, який використовується в

3. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Матеріали психодіагностичної практики мають бути надрукованими, мати наскрізну нумерацію сторінок. Папка зі звітними документами повинна мати титульну сторінку (додаток А). Звітна документація обов'язково повинна містити перелік всіх документів практики. Обов'язковим є наявність висновків та пропозицій, складених практикантом на основі аналізу навчально-виховного процесу. Розділи й окремі питання звіту мають бути чітко визначені, викладені в логічній послідовності та конкретизовані. Оформлення звітних документів входить в час проходження практики. Їх перевіряють і затверджують керівники практики від бази проходження та навчального закладу.

Звіт студента про практику оформляється у вигляді друкованого тексту у форматі Word, шрифт Times New Roman 14, міжрядковий інтервал 1,5, поля: верхнє – 2, нижнє – 2, ліве – 3, праве – 1,5.

4. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

На всіх етапах проходження практики студенти отримують індивідуальні консультації у своїх керівників. Обов'язковим для студента є ведення щоденника з практики встановленого зразка, в якому послідовно висвітлюються всі етапи роботи та форми контролю, і який додається до звіту з практики.

По закінченню практики студенти надають керівнику практики від кафедри звітну документацію. Захист звіту з практики проводиться на звітній конференції з практики. На звітну конференцію необхідно подати звіт, заповнений щоденник та зробити презентацію своєї роботи на базі проходження практики.

Оцінка за практику виставляється за підсумком результатів проведення відповідної завданням практики роботи. До уваги береться виконання програми практики та реалізація поставлених завдань, активність, відповідальність та творчий підхід студента-практиканта, якісна характеристика продуктивності діяльності, якість підсумкової документації та подання її у встановлені терміни. На підставі вище вказаного викладач-керівник проводить залік із диференційованою оцінкою.

Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Результати складання заліку оцінюються за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та вносяться до журналів, екзаменаційних відомостей, індивідуального плану студента.

Оцінювання результатів навчання студентів за ваговими коефіцієнтами

Оформлення документації з практики			Настановна / Звітна конференція
Ведення щоденника	Повнота документації	Якість документації	
0,25	0,25	0,25	0,25

Критерії оцінювання документації практики

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій оцінювання документації практики
Відмінно	Ставиться у випадку, якщо матеріали практики відповідають усім формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема: матеріали практики подані у встановлений термін; звітна документація представлена у повному обсязі; матеріали практики є оригінальним авторським доробком студента, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого студента; кількісний та якісний аналіз результатів досліджень виконаний у повному обсязі без суттєвих помилок і недоліків.
Добре	Ставиться у випадку, якщо матеріали практики відповідають усім формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема: матеріали практики подані у встановлений термін, у повному обсязі; матеріали практики є оригінальним авторським доробком студента, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого студента; кількісний та якісний аналіз результатів досліджень виконаний у повному обсязі, але наявні незначні помилки та недоліки.
Задовільно	Ставиться у випадку, якщо матеріали практики відповідають встановленим формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема: матеріали практики подані у повному обсязі, але пізніше встановленого терміну; матеріали практики є оригінальним авторським доробком студента, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого студента; матеріали практики представлені в неповному обсязі, наявні помилки, які студент за допомогою керівника практики

	спроможний виявити, але не завжди може виправити; студент не дотримувався всіх вимог до оформлення матеріалів практики; кількісний та якісний аналіз результатів досліджень виконаний у повному обсязі, проте наявні помилки та недоліки, що суттєво позначаються на їхній інтерпретації.
Незадовільно	Ставиться у тих випадках, якщо: матеріали практики не подані або подані частково; матеріали практики є дублюванням або ксерокопією матеріалів іншого студента; студент допустив помилки при здійсненні кількісного та якісного аналізу результатів досліджень, що суттєво вплинуло на їхню інтерпретацію.

Критерії оцінювання звітної конференції

<i>Оцінка за інституційною шкалою</i>	<i>Узагальнений критерій оцінювання звітної конференції</i>
Відмінно	Чіткість, логічність, структурованість виступу з представленими матеріалами, висока культура їх письмового оформлення та методичного обґрунтування.
Добре	Розкриття основних методичних аспектів представлених матеріалів, незначне порушення логічних зв'язків, незначні неточності в аналізі матеріалів та труднощі в їх методичному обґрунтуванні.
Задовільно	Формальний характер виступу з представленими матеріалами, несформованість умінь методичного обґрунтування відповідних елементів бази знань, низький рівень володіння практичними знаннями та умінями.
Незадовільно	Студент відсутній на захисті звіту практики

Підсумкова оцінка за семестр згідно з національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до Електронного журналу. При цьому за інституційною шкалою ставиться відповідна оцінка, а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці співвідношення.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС:

<i>Оцінка ЄКТС</i>	<i>Інституційна інтервальна шкала балів</i>	<i>Інституційна оцінка, критерії оцінювання</i>	
A	4,75–5,00	5	Зараховано
B	4,25–4,74	4	
C	3,75–4,24	4	
D	3,25–3,74		

Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок

Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками

Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками

Задовільно – неповне опанування програмного

		3		матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Не раховано	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бітянова М. Р. Психолог у школі: зміст діяльності й технології : посібник / М. Р. Бітянова. – Київ : Главник, 2007. – 159 с.
2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. 3-е изд. / Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 688 с.
3. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О.Главник. - К., Мікрос-СВС, 2003. - 111с.
4. Документація психолога / Упорядник Т. Гончаренко. – К.: Ред.загально педагогічних газет, 2003. – 120 с
5. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор. : В.М. Горленко, В.Д. Острова, Н.В. Сосновенко, І.І. Ткачук ; за заг. ред.В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.
6. Класні години з психологом / уклад. О. В. Скворчевська, О. С. Нурєва. – Харків : Основа, 2008. – 240 с.
7. Крамченко В. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік / В. О. Крамченко. – Харків : Ранок, 2013. – 192 с.
8. Павленко, В. М. Психологія толерантності особистості (на матеріалі дослідження студентів): монографія / В. М. Павленко, М. М. Мельничук; авт. Післямови проф. В. Ф. Моргун. – Полтава : ФОП Мирон І. А., 2014. – 244 с.
9. Прибутько П. С. Конфліктологія: навчальний посібник / П.С. Прибутько, Р.В.Михайленко, Л.М. Дубчак. – Київ: КНТ, 2010. – 136 с.
10. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика : методики и тесты / Д.Я. Райгородский. Москва : Бахрах, 2006. 672 с.
11. Роль психологічної діагностики у роботі з учнівським колективом // Позакласний час, №5-6, 2001.
12. Терлецька Л.Г. Основи психодіагностики : навч. посіб. / Л.Г. Терлецька. Київ : Главник, 2006. 144 с.
13. Турищева Л. В. Настільна книга шкільного психолога : навч.-метод. посіб. для вчителя. – Харків : Основа ; «Тріада+», 2008. – 256 с.
14. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг "Розвиток комунікативної компетентності викладача" / В.М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. – 240 с.
15. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція: навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал». 2005. 656 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Хмельницький національний університет

Кафедра психології та педагогіки

ЗВІТ

з... ..практики

база практики:

Шифр
(№ заліковки)

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Шифр, назва

Спеціальність 053 Психологія

Шифр, назва

Спеціалізація Психологія

Шифр, назва

Студентки курсу, група ПП _____
Шифр Підпис

Ініціали, прізвище

Керівник від кафедри

Керівник від бази практики

..

.....,
Прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь

Прізвище, ініціали, посада

_____ Підпис

_____ Підпис

Кількість балів _____

Оцінка за шкалою:

національною _____/ЄКТС _____

Члени комісії:

_____ Підпис, дата

_____ Ініціали, прізвище

_____ Підпис, дата

_____ Ініціали, прізвище

_____ Підпис, дата

_____ Ініціали, прізвище

Хмельницький 20..

СХЕМА АНАЛІЗУ ПРОСВІТНИЦЬКО-ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Загальні відомості:

1. Клас, дата, місце проведення, кількість учасників, тема та форма проведення виховного заходу.
2. Цілі і завдання, що мають бути розв'язані в процесі підготовки і проведення виховного заходу.
3. Психолого-педагогічне обґрунтування теми, мети і форми проведення виховного заходу:
  - взаємозв'язок теми, мети і форми виховного заходу із завданнями виховання підростаючого покоління, рівнем розвитку дитячого колективу;
  - відповідність змісту виховного заходу віковим особливостям учнів;
  - врахування інтересів, потреб, активності учнів під час вибору теми, форми та змісту виховного заходу.

Процес підготовки:

1. Спрямовуюча роль класного керівника у ході підготовки заходу; надання допомоги учням на даному етапі.
2. Роль органів учнівського самоврядування у підготовці виховного заходу.
3. Формування відносин співробітництва, взаємодопомоги, відповідальності.
4. Рівень активності учнів у процесі підготовки заходу (визначення функціональних обов'язків і повноважень кожного, термінів виконання окремих завдань).

Проведення заходу:

1. Організація: готовність дітей до проведення заходу, оформлення приміщення, обладнання, наочність, структурна схема заходу; чіткість, організованість, злагодженість у проведенні заходу, раціональне використання часу.
2. Зміст: актуальність теми, змістовна спрямованість, логічність, послідовність, цілеспрямованість, раціональність у доборі фактів, їх осмислення, глибина висновків, зв'язок з життям колективу (класу, села, міста тощо); добір питань для обговорення з дітьми.
3. Методика проведення: врахування вікових особливостей учнів; використання методів, прийомів впливу на учнів, стимулювання їх до активної участі у проведенні заходу.
4. Психологічна атмосфера:
  - створення належного мікроклімату в колективі;
  - забезпечення дружньої злагодженої роботи учнів;
  - прояв інтересів, здібностей учнів;
  - створення умов для забезпечення самореалізації особистості, її самоутвердження в колективі;
  - творчий характер діяльності школярів.

Результати:

1. Оцінка школярами власної діяльності на всіх етапах виховного заходу.

2. Оцінне судження вихователя про його виховну роль у підготовці та проведенні виховного заходу.
3. Ступінь досягнення виховної мети, вплив виховного заходу на становлення особистості школяра, зміцнення взаємовідносин у дитячому колективі.
4. Методичні помилки та недоліки у підготовці та проведенні виховного заходу, їх причини та шляхи усунення.
5. Висновки та пропозиції.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ УРОКУ

Загальні відомості.

Дата, школа, клас, прізвище вчителя, кількість присутніх і відсутніх учнів, який урок за розкладом. Підготовленість приміщення до заняття (чисто, провітрено, добре освітлення); готовність учнів до роботи (чи в усіх є підручники, зошити, ручки, чи зручно вони розміщені на партах і т.п.); коли розпочався урок) своєчасно – за дзвінком чи були згаяні робочі хвилини).

Загальна характеристика мети уроку:

- 1) чи визначає вчитель тему і мету, чи інформує учнів про неї і як це він робить;
- 2) чи все у класі сприяє тому, щоб вже на першому етапі уроку учні були підготовлені до сприймання мети і завдань уроку, до розуміння важливості поставленої теми уроку в системі інших уроків;
- 3) чи акцентується увага на готовності вчителя й учнів до уроку.

Тип і структура уроку:

- 1) відповідність типу та структури уроку його меті;
- 2) чіткість структури уроку, розподіл часу.

Аналіз змісту уроку:

- 1) чи відповідає даний зміст віковим особливостям дітей, їх індивідуальним якостям;
- 2) чи пов'язаний матеріал із життям, практикою, досвідом учнів, місцевим матеріалом;
- 3) чи сприяє матеріал розвитку творчого самостійного мислення, чи присутні у ньому елементи пошуку, історичний аспект;
- 4) проаналізувати виховну спрямованість матеріалу.

Аналіз діяльності вчителя й учнів на уроці:

- 1) типові прийоми вчителя в оцінюванні знань учнів;
- 2) критерії його оцінок;
- 3) чи коментуються оцінки;
- 4) чи оцінюються знання впродовж уроку чи тільки наприкінці;
- 5) виховуючий вплив оцінки;
- 6) чи диференціюється домашнє завдання, який його обсяг, ступінь складності, творчий характер домашнього завдання;
- 7) активність учителя, вміння організовувати клас на різних етапах уроку, педагогічний такт, етика вчителя, поєднання колективних і індивідуальних форм роботи, прийоми педагогічного впливу на клас і окремих учнів з метою ефективної організації уроку;
- 8) активність і дисциплінованість класу, ставлення учнів до вчителя, самостійність їх роботи на уроці.

Загальні висновки про ефективність уроку:

- 1) освітнє та виховуюче значення уроку;
- 2) позитивні, сильні сторони уроку, його недоліки;
- 3) поради щодо усунення недоліків, як їх уникнути, до якої додаткової літератури звернутися, з чийм досвідом ознайомитись.